

ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Данна стаття присвячена розкриттю поняття «соціокультурний аспект викладання іноземних мов». Міждисциплінарний характер змісту дисципліни «Іноземна мова» має широкі можливості для створення соціокультурного освітнього простору. Використання соціокультурного підходу в мовній освіті дозволяє по-новому, більш глибоко та змістовно розкрити всі складові поняття рівня функціональної соціокультурної грамотності.

У сучасних концепціях навчання іноземна мова розглядається як відображення культури відповідного народу – як оволодіння іншомовною культурою і як засвоєння духовних цінностей. Таке завдання ставить перед собою лінгвокраїнознавство, що досліджує питання відбору та прийомів подачі студентам відомостей про країну, мова якої вивчається, з метою забезпечення їх практичного володіння даною мовою. Лінгвокраїнознавство – це аспект методики викладання іноземних мов, який відбиває національно-культурний компонент мовного матеріалу.

Практично лінгвокраїнознавство спрямоване на реалізацію кінцевих цілей навчання іноземній мові, а саме, на навчання спілкуванню. Адже без прищеплювання студентам норм адекватної мовної поведінки у відриві від знань неможливо підготувати їх до іншомовного спілкування та сформувати комунікативну здатність. Це визначає, що розробка лінгвокраїнознавчого аспекту в навчанні іноземній мові є надзвичайно актуальною та важливою.

Кожна національна культура складається з національних і інтернаціональних елементів і не може цілком збігатися з іншою

культурою. Тому в процесі викладання іноземної мови ми вимушені витратити час на формування у студентів поняття про нові предмети і явища. Отже, мова йде про включення елементів країнознавства у викладання мови, але це включення якісне іншого роду в порівнянні з загальним країнознавством. Так як ми говоримо про з'єднання в навчальному процесі мови і відомостей зі сфери національної культури, такий вид викладацької роботи називається лінгвокраїнознавчим викладанням.

Ключові слова: соціокультурна сфера, країнознавство, лінгвокраїнознавство, мовна компетенція, ментальність, аспект, культура, іноземна мова, самотійна робота

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вже давно в центрі уваги тих, хто займається викладанням іноземних мов, стоять питання, пов'язані з культурою країни, мови якої вивчається. Саме ці питання і пов'язані з таким поняттям як країнознавство або, вживаючи більш сучасний термін соціокультурною сферою. Але зазначимо, що пізнання культури країни досліджуваної мови є не самоціллю, а лише засобом для більш глибокого розуміння і осмислення своєї рідної культури. Головне в процесі пізнання – не тільки накопичення відомостей про країну, а й пізнання людей, їх способу мислення, поведінки, ставлення до загальнолюдських цінностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У методичній літературі фундаментальний внесок у розробку теоретичних основ лінгвокраїнознавства зробили Є.М. Верещагін та В.Г. Костомаров, присвятивши національно-культурному компоненту мовного матеріалу, що відображає культуру країни, мова якої вивчається. Вони звернули особливу увагу на роль і місце лінгвокраїнознавства серед інших дисциплін, що допомагають в оволодінні іноземними мовами; розглянули найбільш ефективні форми, методи і прийоми навчання [1, с.3]. У науковій роботі Л.Н. Жирнової

лінгвокраїнознавчий аспект розглядається на основі вивчення інших іноземних мов [2, с.165]. Питання стосовно впровадження країнознавчого аспекту в навчання іноземним мовам нашло теоретичний опис у працях багатьох науковців (Н. Аріян, І. Вороб'йова, Н. Гез, Н. Євтух, І. Зимня, Н. Ішханян, О. Леонт'єв, Ю. Пасов, В. Редько, Л. Смелякова, Г. Томахін, В. Топалова, Р. Adler, D. Brown, M. Byram, E. Hall, R. Lado та ін.) [3, с. 6].

Мета статті полягає у розкритті лінгвокраїнознавчого аспекту при вивченні іноземних мов серед студентів ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Специфіка дисципліни «Іноземна мова» полягає в тому, що компоненти змісту навчання іноземної мови є не основи наук, а способи їх діяльності: навчання різним видам мовної діяльності: читання, письмо, аудіювання, говоріння. Протягом усього періоду навчання іноземної мови формується комунікативна компетенція, складовою якої є: лінгвістична, соціолінгвістична, дискусивна, соціальна.

Здатність застосовувати знання про національно-культурні особливості країн досліджуваної мови складається з: лінгвокраїнознавчих знань (фонові знаки, реалії країни досліджуваної мови, безеквівалентна лексика); країнознавчих знань (природно-кліматичні умови, суспільно-політичні, економічні та соціальні особливості, основні етапи історичного та культурного розвитку країни мови, що вивчається); знань про культуру країни мови, що вивчається (традиції і звичаї, побут, особливості національного характеру і психології країни мови, що вивчається).

Що представляє собою країнознавство, з яких частин воно складається, яке його відношення до інших наук, чи є воно взагалі самостійною дисципліною – на всі ці питання є найрізноманітніші та суперечливі відповіді.

Таке визначене становище країнознавства пояснюється частково процесом вивчення іноземних мов.

Як наукова дисципліна країнознавство втілює в собі саме аспект культурного середовища. У процесі комунікативного направлено вивчення

іноземних мов воно не може бути якимось побічним або додатковим елементом, а є повноцінною, невід'ємною частиною цього процесу. Мова без країнознавства перестає бути живим організмом і перетворюється в мертво тіло. Об'єкт дослідження країнознавства – це людина і її культура.

Все більше розширення та встановлення нових міжнародних контактів і зв'язків у економіці, культурі та інших сферах обумовлює послідовну направленість сучасної методики навчання іноземним мовам на реальні умови комунікації.

Помітне розходження в запасі відомостей носіїв різних мов в основному визначається різними матеріальними і духовними умовами існування відповідних народів і країн, особливо їхньої історії, культури, соціально-політичного ладу. Таким чином, постає необхідність глибоко знати специфіку країни (країн) мови, що вивчається і застосувати країнознавчий підхід як один з головних принципів навчання іноземним мовам [5, 6].

Лінгвокраїнознавчий матеріал є сильним важелем для створення і підтримки інтересу до вивчення іноземних мов. Звідси випливає, що мотивація збільшиться і стане міцнішою, якщо ми будемо все ширше використовувати елементи лінгвокраїнознавчого характеру [5, 6].

Без звання соціокультурної сфери мов неможливе досягнення ефективної мовленнєвої взаємодії між представниками різних культур. В широкому розумінні культура містить в собі 2 головних компонента: традиції, звичаї, побут народу, його спосіб мислення, система цінностей та орієнтирів. Другим компонентом культури є історія цивілізації, яка традиційно представлена в курсі іноземної мови відомостями з географії, історії, соціальних наук, досягнень в області науки та мистецтва. Цей компонент являє собою культурну спадщину народу, яку необхідно розуміти тим, хто вивчає іноземні мови для повноцінного сприйняття культури країни, мова якої вивчається.

На всіх стадіях вивчення іноземної мови елементи країнознавства повинні бути інтегровані разом з чисто мовними елементами. Така інтеграція

плідна в двох напрямках. Вона дозволяє студенту з самого початку сприйняти іноземну мову не як відокремлення поняття, а як реалізацію конкретної культури. В той же час введення країнознавчих елементів полегшує засвоєння мовних елементів та збагачує їх.

Тексти країнознавчого характеру займають сьогодні все більше місця в процесі навчання іноземним мовам. Завдяки таким текстам, студенти знайомляться з реаліями країни мови, що вивчається, одержують додаткові знання в галузі географії, освіти культури тощо. Зміст країнознавчих текстів повинен бути значущим для студентів, мати визначену новизну, включати відомості про державний устрій, географічне середовище, характерні предмети матеріальної культури, елементи фольклору або про особливості мовленнєвого походження й етикету. Лекції з країнознавства викликають у студентів потребу надалі самостійно ознайомлюватися з країнознавчим матеріалом. І саме лінгвокраїнознавство повинно служити опорою для підтримки мотивації, тому що поєднує у собі два аспекти: сприяє вивченню мови; надає відомості про країну, мова якої вивчається [5, 6].

Отже, чому ми вчимо, коли навчаємо іноземній мові? За визначенням І.Я. Лернера, «навчання» - це передача молодому поколінню культури в повному обсязі. Сутність цього полягає у залученні студентів до духовних і матеріальних цінностей, що складає зміст природи мови. Іноземна культура – це те, що може принести студентам процес оволодіння іноземною мовою в навчальному, пізнавальному, розвиваючому і виховному аспектах [6].

Проте включення окремих елементів країнознавства в практику вивчення мови недостатньо. На певному рівні навчання виникає необхідність узагальнення, тобто виділення країнознавства як спеціального аспекту викладання. В процесі навчання розглядається який-небудь аспект країнознавства, студенти за прикладом цього аспекту вчать самостійно працювати, підбирати необхідний учбовий матеріал, замислюючись над вибраною темою. Такий спосіб, без сумніву, має певну методичну цінність.

Також важливою проблемою викладання країнознавства є підбір матеріалу. Завдання в тому, щоб знайти мінімум, який може бути засвоєний в обмежений період навчання і який дозволяє водночас виконувати функцію комунікації. Точне визначення цього мінімуму напевно неможливе. Його обсяг залежить від цілей, тривалості, етапу навчання та інших факторів.

Перед тим, як запропонувати до розгляду ті чи інші фактори іншомовної культури, викладач повинен мати чітку точку зору по даному питанню, який конкретно пласт культури він має, намір вивчати зі студентами.

Питання культури та пов'язані з ними навчальні завдання можна умовно поділити на 4 основні категорії:

- 1) розширення знань про культуру країни, мова якої вивчається;
- 2) оволодіння студентами формули мовного етикету мови, що вивчається;
- 3) розуміння різниці між двома культурами;
- 4) розуміння і усвідомлення цінностей країни, мова якої вивчається [5].

Іноземна культура як ціль навчання має соціальний, лінгвокраїнознавчий, педагогічний і психологічний зміст, що співвідноситься зі всіма аспектами навчання і впливає зі змісту дисципліни «Іноземна мова».

Як і будь-інша, іншомовна культура складається з чотирьох елементів змісту:

- 1) знання про функції, культури, способи оволодіння мовою як засобом спілкування;
- 2) навчальні і мовленнєві навички – досвід використання знань;
- 3) уміння здійснити всі мовні функції;
- 4) мотивація – досвід, направлений на систему цінностей особливості [4, 5].

Зробивши співвідношення елементів змісту іноземної культури з аспектами навчання, можна визначити компоненти іншомовної культури як мети навчання:

- 1) навчальний аспект – соціальний зміст мети. Даний аспект включає оволодіння іноземною мовою як засобом між особистого спілкування,

а також освоєння навичок самостійної роботи, як процес удосконалення рівня іншомовної культури;

- 2) пізнавальний аспект – лінгвокраїнознавчий зміст мети. Використовується як засіб збагачення духовного світу особистості і реалізується переважно на основі рецептивних видів діяльності: читання й аудіювання;
- 3) розвиваючий аспект – психологічний зміст мети. В даний аспект входить головна мета – розвиток мовленнєвих здібностей, психологічних функцій, умінь спілкуватися, визначеного рівня мотивацій, яку потрібно наполегливо і систематично розвивати спеціальними засобами, включеними в систему навчання;
- 4) виховний аспект – педагогічний зміст мети. Навчання іншомовній культурі є засобом всебічного виховання [4, 5].

Які ж якості особистості майбутнього фахівця необхідно формувати, щоб він був здатний брати участь у міжкультурному спілкуванні на іноземній мові? На підставі викладеного треба наголосити, що важливим завданням навчання іноземній мові потрібен розвиток наступних особистісних якостей, необхідних для успішного здійснення спілкування в інтеркультурних комунікативних ситуаціях, як:

- Відкритість (свобода від упереджень у відношенні до людей – представників іншої культури).
- Толерантність.
- Здатність чути і слухати співрозмовника.
- Здатність бачити спільність і особливості, зумовлені національними факторами.
- Здатність розуміти і приймати відмінності культур поведінки рідної мови і мови країни, що вивчається.
- Готовність до практичного використання іноземної мови як засобу спілкування з носіями мови.

Висновки. Треба виділити, що людина стає особистістю у процесі виховання й навчання. Виховання людини відбувається через дію національної культури, носіями якої є люди, що її оточують. Формування повинно тісно переплітатися із засвоєнням національної культури і оволодіння іноземною культурою. Розуміння іншої культури є важливим, оскільки дає можливість зрозуміти відмінності між культурами та більш глибоко відчувати власну культуру. Все це має велике значення у процесі вивчення іноземної мови.

Використана література:

1. Верещагин Е. М. Язык и культура / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – Изд. 2-е. // Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. – М. : Русский язык, 1976. – С. 3.
2. Антонова Л.Г. Лінгвокраєзнавчий аспект вивчення іноземних мов у старших класах / Л.Г. Антонова // Скарбниця методичних ідей. – Таврійський вісник освіти. – 2017. - № 1 (57). – с. 164-169.
3. Бирюкова М.В. Страноведческий аспект
4. Марченко Н.В. Користь від вивчення іншомовної культури для оволодіння мовою/ Н.В. Марченко // Филологические науки. Серия Этно-, социо- и психолингвистика. Том 9.
5. Рожков Ю.Г. Вивчення іншомовної культури як необхідної складової оволодіння мовою / Ю.Г. Рожков // [http://www.rusnauka.com/32_PRNT_2013/Philologia/7_148817.doc.htm?](http://www.rusnauka.com/32_PRNT_2013/Philologia/7_148817.doc.htm)
6. Електронний ресурс <http://referatu.net.ua/referats/128/34580?>
- 7.

References:

1. Vereshchagin Ye. M. YAzyk i kul'tura / Ye. M. Vereshchagin, V. G. Kostomarov. – Izd. 2-ye. // Lingvostranovedeniye v prepodavanii russkogo yazyka kak inostrannogo. – M. : Russkiy yazyk, 1976. – S. 3.

2. Antonova L.H. Lihvokrayeznavchyy aspekt vyvchennya inozemnykh mov u starshykh klasakh / L.H. Antonova // Skarbnytsya metodychnykh idey. – Tavriys'kyy visnyk osvity. – 2017. - № 1 (57). – s. 164-169.
3. Biryukova M.V. Stranovedcheskiy aspekt
4. Marchenko N.V. Koryst' vid vyvchennya inshomovnoyi kul'tury dlya ovolodinnya movoyu/ N.V. Marchenko // Fylolohycheskye nauky. Seryya Étno-, sotsyo- y psykholynhvystyka. Tom 9.
5. Rozhkov YU.H Vyvchennya inshomovnoyi kul'tury yak neobkhidnoyi skladovoyi ovolodinnya movoyu / YU.H. Rozhkov // http://www.rusnauka.com/32_PRNT_2013/Philologia/7_148817.doc.htm?
6. Elektronnyy resurs <http://referatu.net.ua/referats/128/34580?>

Zavoloka S. I. Linguographical aspect of foreign language teaching

This article deals with disclosing the conception of socio-cultural aspect of teaching foreign languages. Interdisciplinary nature of the subject foreign language has a favorable opportunity to create sufficiently broad socio-cultural educational space. The usage of the socio-cultural approach in language formation allows revealing all making conception in a new deeper and more capacious way.

In modern concepts of learning, foreign language is seen as a reflection of the culture of the people concerned - as a mastery of a foreign language culture and as a learning of spiritual values. Such a task is set by linguistic studies exploring the question of selection and methods of providing students with information about the language being taught in order to ensure their practical knowledge of the language. Linguistics is an aspect of foreign language teaching that reflects the national and cultural component of linguistic material.

Practically linguistic studies are aimed at the realization of the ultimate goals of learning a foreign language, namely, teaching communication. After all, without instilling in students the norms of adequate language behavior in isolation

from knowledge, it is impossible to prepare them for foreign language communication and to form a communicative ability. This determines that the development of a linguistic-regional aspect in teaching a foreign language is extremely relevant and important.

Every national culture is made up of national and international elements and cannot be completely different from another culture. Therefore, in the process of teaching a foreign language, we are forced to spend time on the formation of students' concepts of new subjects and phenomena. Thus, it is a matter of incorporating elements of country science into language teaching, but it is a qualitatively different kind of inclusion than general country studies. Since we are talking about the connection in the educational process of language and information from the sphere of national culture, this kind of teaching is called linguistic studies.

Key words: *socio-cultural sphere, country studies, linguistic studies, language competence, mentality, aspect, culture, foreign language, independent work*

Відомості про автора

Заволока Світлана Іванівна – старший викладач кафедри іноземних мов Одеського національного економічного університету

svetaloka@i.ua

Zavoloka Svitlana Ivanivna - Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages of the Odessa National Economic University

svetaloka@i.ua